

РАЗПРОСТРАНЕНИЕ И СТАТУС НА СТРИДОЯДА (*HAEMATOPUS OSTRALEGUS* L. 1758) (НАЕМАТОПОДИДЕ—AVES) В БЪЛГАРИЯ

ЗЛАТОЗАР БОЕВ

Стридоядът (*Haematopus ostralegus* L.) е вид с космополитно разпространение (Vooous, 1960) и слаба зависимост от климатичните условия — избягва само замръзващите брегове (Camps, Simmonds, 1982). В Европа основните му гнездови находища са разположени по Атлантическото и Средиземноморското крайбрежие (Vooous, 1960). Като гнездящ вид никъде не навлиза на повече от 100 km навътре в сушата (Camps, Simmonds, 1982). Гнезденето по крайбрежията на вътрешните по-големи пресноводни водоеми (главно р. Дунав и по-големите ѝ притоци) е значително по-рядко (фиг. 1). По отношение на придвижването, гнезденето, търсенето и добиването на храната видът е приспособен към крайбрежните пясъчни биотопи с плитко открито дъно. Навсякъде е рядък — през 1960 г. във Франция са гнездили 10 двойки, а през 1967 г. — 20 (Yeatsman, 1971). В Белгия за първи път гнездене е регистрирано едва през 1950 г., а в Югославия —

Фиг. 1. Европейската част от гнездовия ареал на *Haematopus ostralegus* (по Makatsch, 1974)
+ — местоположение на новото гнездово находище на о. Цибър и Пясъчния остров в р. Дунав

през 1975 г. (Vasić et al., 1977). Счита се, че до плиоцената видът е обитавал пясъчните океански и морски крайбрежия на Европа и едва през плейстоцена и холоцена е започнал да се разселва и във вътрешността на континента, навлизайки по големите реки. Така той овладял долните течения на реките в Германия, Швеция, Дания, Холандия и Великобритания (Yeltan, 1971). Най-древните останки от представители на сем. Haematopodidae са от долния плиоцен на Lee Creek, Северна Каролина, САЩ (Olson, 1985). Съвременните видове в семейството се отнасят към един род със 7 вида (Howard, Moore, 1980). Допуска се, че групата има неарктичен произход (Карташев, 1974).

Тъй като България се намира в периферията на гнездовия му ареал, у нас стридоядът повсеместно е рядък. Включен е в категорията на застрашените видове птици в „Червена книга на НР България“ (Петров, 1985). Първото съобщение за принадлежността на вида към българската орнитофауна е на Reiseg (1894), който на 28. 03. 1890 г. е отстрелял един възрастен мъжки екземпляр на брега на р. Марица до Пловдив. До края на миналия век стридоядът е бил отбелязан в страната в 3 района — северно от Поморие, край Пловдив и в Софийско. като пъrvите две наблюдения са направени от Reiseg (1894) в извънразмножителния сезон. Един възрастен мъжки екземпляр е бил купен от пазара в София на 12. 03. 1896 г. и се съхранява в колекцията на Националния природонаучен музей в София (№ 4448). Стридояди край София са били отбелязани и на 17. 03. 1893 г. (Аноним., 1893). Приблизително от този период са и други 4 екз. от музея в София: възрастен мъжки, събран на 02. 04. 1897 г. от поречието на р. Искър (№ 2790), и 3 екз. от „България, 26. 03. 1899 г.“ (№ 424, 2786 и 2787).

Целта на настоящата статия е да обобщи всички литературни данни, музеини колекционни материали от страната, както и непубликувани съобщения на български и чужди орнитолози за разпространението на стридояда в България през последните 100 години.

МАТЕРИАЛ И МЕТОДИ

При събирането на сведенията са ползвани колекциите на Националния природонаучен музей при БАН, Народния природонаучен музей в Пловдив, природонаучните музеи във Варна, Бургас, Русе, Ямбол, Толбухин и Белоградчик, сбирките в Биологическия факултет на СУ „Св. Кл. Охридски“ и на ПУ „П. Хилендарски“, както и данните от опръстеняванията в Българската орнитологическа централа при Института по зоология при БАН.

Общият брой на събраните сведения за наблюденията, или за отстреляни или опръстенени екземпляри в България, е 216. Общият брой на наблюдаваните екземпляри с точно датиране на наблюденията е 949. Ние съобщаваме за първи път 102 от посочените 216 наблюдения. В случаите, когато в литературните източници наблюдението е отбелязано така: „от 15 до 30. 05. 1938 г. — редовно“ (Арабаджиев, 1965) или „в периода 07 — 10. 04. 1987 г. е наблюдаван всеки ден“ (Б. Милчев — устно съобщ.), въпреки че видът е наблюдаван многократно, сме считали тези наблюдения за едно. За размножителния сезон са дадени общо 132 наблюдения, значителна част от които са непубликувани.

Оометричните данни са взети с шублер с точност до 0,05 mm и с аналитична везна с точност до 0,005 g.

За размножителен сезон е приет периодът, посочен от Стамп и Sim-

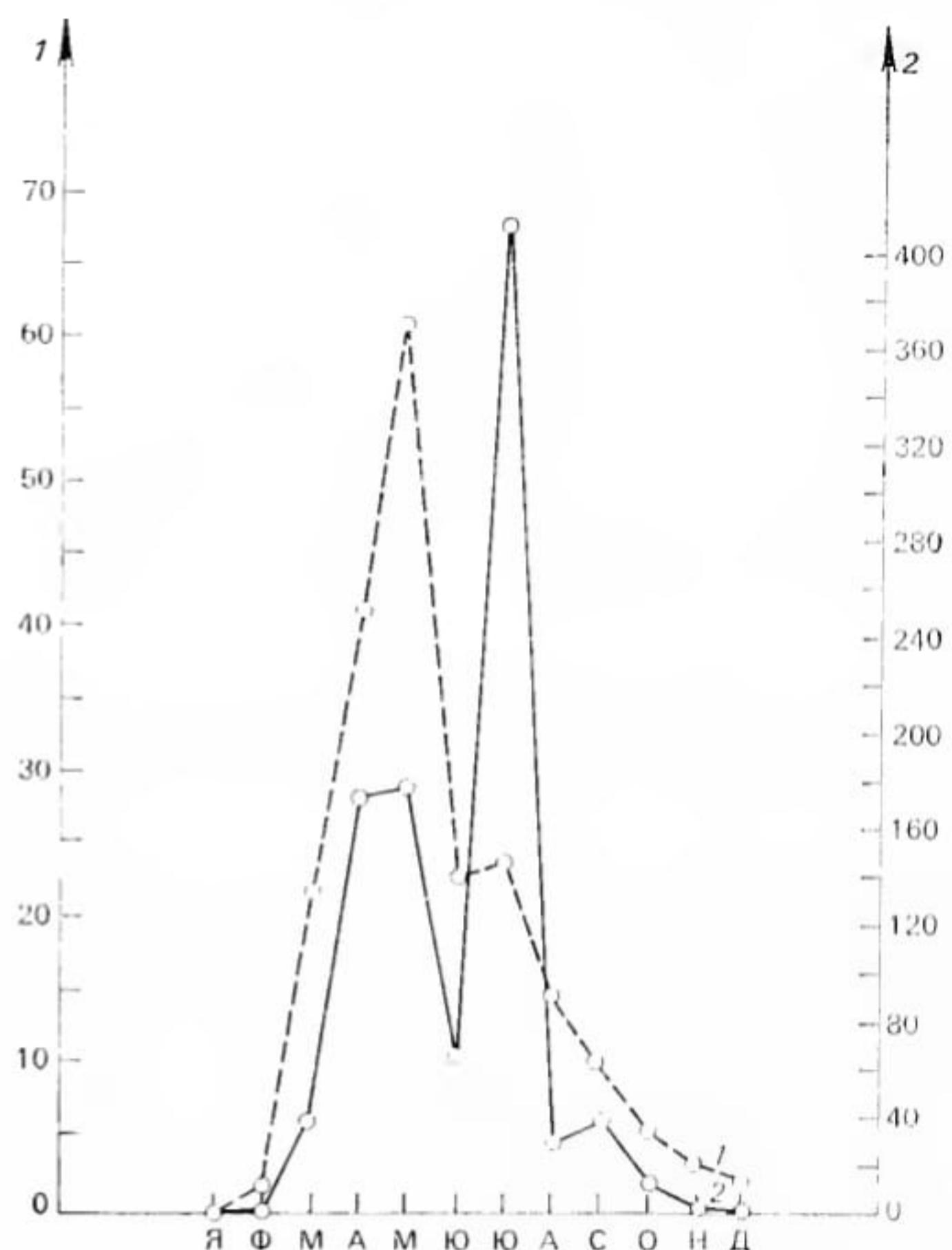
топс (1982), според които сиасянето на яйцата става от III седмица на април и продължава до III седмица на юли, като отделни единични случаи са възможни и през целия месец март, както и през последната десетдневка на юли. Малките се появяват обикновено в периода от III седмица на май до края на август, понякога през целия месец април, както и през първите 20 дни на септември. Тоест, ако не считаме изключенията, за размножителен сезон на стридояда можем да приемем периода 20. 04. — 30. 08., който е с продължителност около 130 дни. Както е посочено по-долу, данните за България показват известни отклонения от тези срокове, отнасящи се главно за средно- и западноевропейските популации на вида.

РЕЗУЛТАТИ И ОБСЪЖДАНЕ

СТАТУС

Относно статуса на вида в България в литературата има твърде осъдни сведения. Niethathmег (1944) съобщава, че в Западна България (Софийското поле) видът е прелетен. Патев (1950) пише, че видът у нас се среща „...през време на прелета — март — април и октомври...“ (с. 298). В Бургаско според Простов (1964) стридоядът „редовно преминава... по време на прелета“ (с. 60). Пешев (1967) отбелязва, че по Варненското крайбрежие стридоядът е скитащ или преминаващ. Георгиев (1976) смята, че стридоядите „...се установяват на летуване...“ по Черноморието — между Бургас и Варна (с. 275), а Дончев (1977) — че по Черноморието видът се среща „по време на миграцията...“ (с. 46).

Според Vaugie (1965) по Адриатическото и Егейското крайбрежие

Фиг. 2. Разпределение на наблюдаваните екземпляри и наблюденията на *Haematopus ostralegus* в България по месеци в периода 1890—1989 г.
1 — наблюдения; 2 — наблюдавани екземпляри

на Балканския полуостров стридоядът е гнездящ и постоянен, но гнездящите по на север популации са съответно с по-изразена тенденция за сезонни прелети. Най-северните от тях зимуват на юг от Средиземно море. В най-североизточната част на Балканския полуостров (дeltата на р. Дунав) според V a i g i e (1965) гнезди сибирско-източноевропейският подвид, който също е прелетен и зимува в Персийския залив, Арабско море и Североизточна Африка.

При отчитането на сезонността в пребиваването на стридоядите в България е необходимо да се има предвид следното: 1) специални изследвания върху разпространението, числеността и пребиваването на вида за цялата страна липсват; 2) събранныте от нас данни са получени от многобройни отделни източници за различни части на страната, при което сведенията за вида са неравномерно разпределени по сезони и райони; 3) видът в България и на Балканите като цяло се среща целогодишно, въпреки че в основната част от региона популациите са прелетни; 4) в отделните части от страната пребивават както размножаващи се, така и летуващи млади, скитащи и зимуващи прелетни екземпляри от север. Фиг. 2 дава представа за разпределението на срещите на стридояда в България по месеци, съпоставени с броя на наблюдаваните итици. Както се вижда, независимо от броя на извършените наблюдения броят на наблюдаваните екземпляри има два ясно изразени пика — пролетен (март—май) и есенен (в края на лятото; юли — август), съответствуващи на периодите на най-масови придвижвания — сезонните прелети и скитанията.

Данните от срещите показват, че стридояди от различни популации обитават влажните зони в страната целогодишно. Най-ранната среща на вида е на 14. 02. (с. Нова Черна, Русенско — П. Стефанов, устно съобщ.), а най-късната — на 31. 12. (местн. Стълпище, Русенско — О. Младенов, устно съобщ.). Засега презимуващи у нас екземпляри не са отбелязани само през януари. През останалите зимни месеци в различни райони от страната видът е наблюдаван нееднократно. През пролетта, лятото и есента са отбелязвани наблюдения през почти всички дни от календарната година. Най-многобройни са срещите му през май (61 набл., 28,4 %), а най-редки — през февруари (1 набл.), ноември и декември (по 3 набл.,); 63,4 % от наблюденията на стридояда в България са направени през време на размножителния период (21. 04. — 30. 08.), когато са отбелязани общо над 700 екземпляра през целия 100-годишен период.

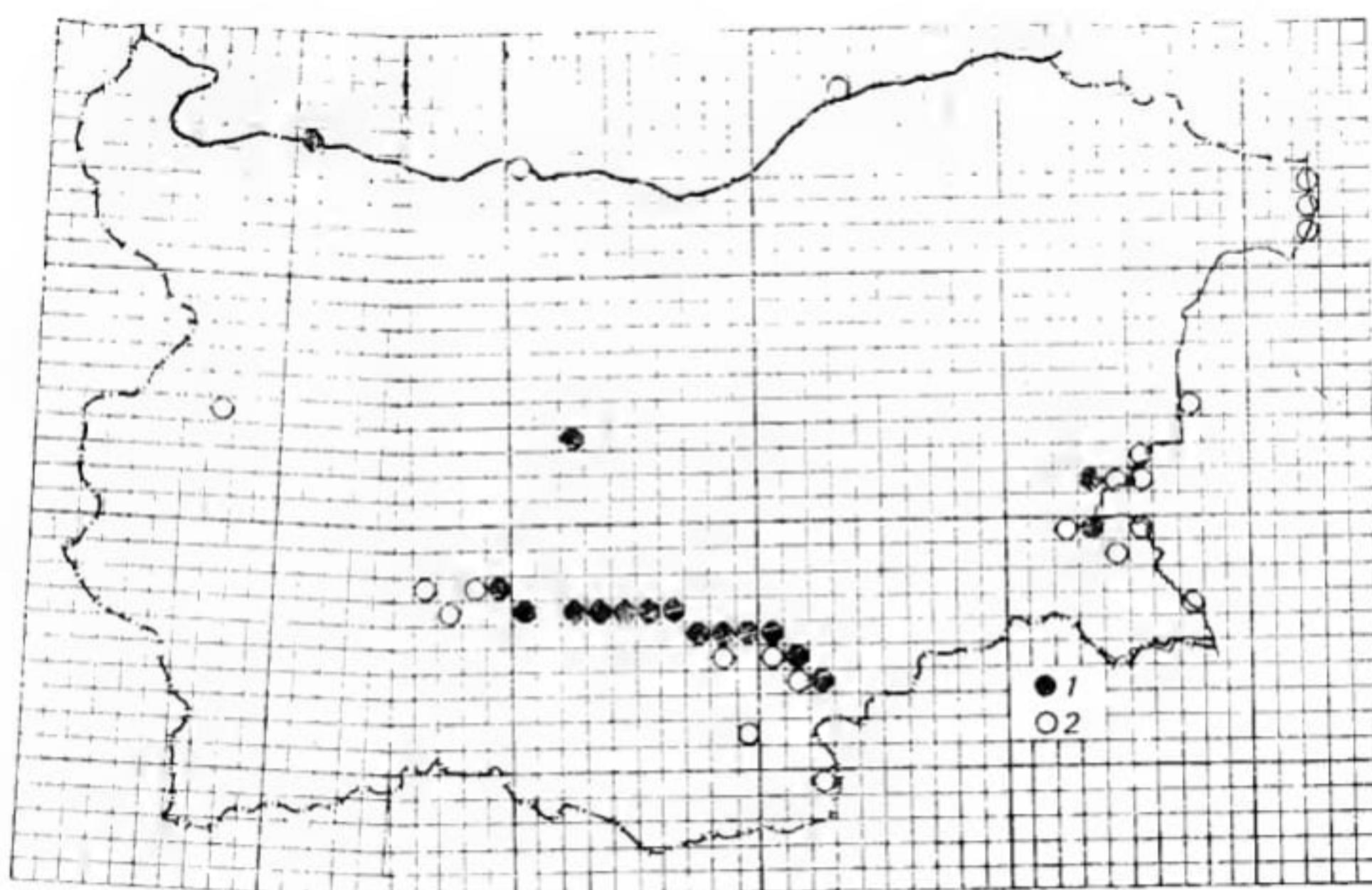
Следователно според характера си на пребиваване в България екземплярите от отделните популации са гнездящи, зимуващи (по изключение), летуващи или преминаващи по време на прелета.

СРЕЩИ В ГНЕЗДОВИЯ ПЕРИОД И ГНЕЗДОВА БИОЛОГИЯ НА СТРИДОЯДА В БЪЛГАРИЯ

За първо гнездене на вида в България съобщава П е т р о в (1975), който на остров в р. Марица край с. Оризаре, Пловдивско, през 1973 г. намира две, а през 1974 г. — четири гнездящи двойки. На 30. 05. 1974 г. край рибарниците на с. Соколица, Карловско, Д о н ч е в (1977) намира 2 малки в пухово оперение. Най-подробни сведения за гнездовата биология на стридояда в България представя Даракчиев (1984), който през 1982 г. в поречието на р. Марица между градовете Пловдив и Симеоновград установява 12 гнездящи двойки, а през 1984 г. — 19 двойки. През 1984 г. в участъка от Симеоновград до Свиленград той отбелязва общо 21 двойки и смята, че

в поречието на р. Марица — от Пловдив до излизането ѝ от българска територия, са гнездили 40—60 двойки.

На 14. 05. 1977 г. Roberts (1980a) намира в Атанасовското езеро

Фиг. 3. Находища на *Haematopus ostralegus* в България през размножителния период (21. 04. – 30. 08.)

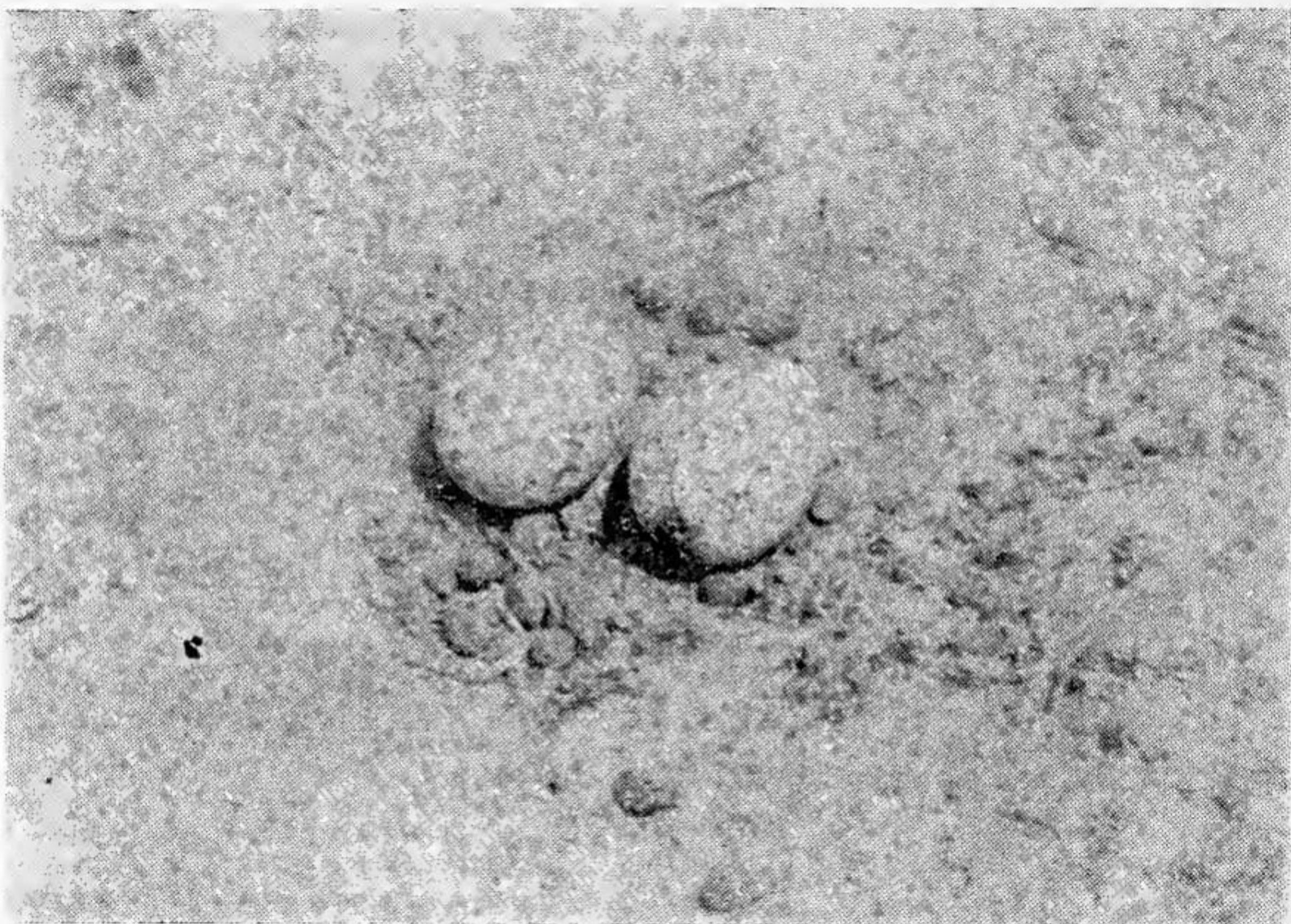
1 — гнездящи двойки; 2 — неразмножаващи се екземпляри

гнездо с 3 яйца, от които на 05. 06. 1977 г. се е излюпило само 1 малко. Това е първото съобщение за гнездене на стридояда по Българското черноморско крайбрежие. Пак там в средата на април 1978 г. една двойка е охранява гнездовата си територия върху част от дига (Roberts, 1980 b). Според Нанкинов, Даракчиев (1978) през май 1978 г. в езерото са се размножавали 2 двойки стридояди. През следващите години видът редовно е наблюдаван да гнезди в Атанасовското езеро: 1979 — 2 двойки (Даракчиев, 1984), 1981 — 2 (Кр. Нанев — устно съобщ.), 1985 — 2 (Б. Иванов — устно съобщ.), 1986 — 1 (И. Ватев — устно съобщ.), 1987 — 5 (Б. Милчев, А. Ковачев — устно съобщ.), 1988 — 3 (Яиков, Няголов — под печат; К. Няголов — устно съобщ.), 1989 — 6 (Яиков, Кестелот — под печат; Л. Дайновски, М. Димитров — устно съобщ.).

Недалеч от това находище през последните години в защищена местност Подад, южно от Бургас, са наблюдавани също гнездящи стридояди. През 1987 г. там са отбелязани 2 гнездящи двойки (Б. Милчев — устно съобщ.), а през 1988 г. — 1 двойка (К. Няголов — устно съобщ.). На 10. 05. 1940 г. Вл. Власков отбелязва вида при Бургас. Това според Нанкинов, Ганев (1990) е втората среща в гнездовия период.

Очевидно през последните 17 години стридоядът в България се е размножавал в 3 района (фиг. 3): долното течение на р. Марица (от с. Оризаре до Свиленград); Южното Черноморие (Атанасовско езеро, местн. Подад); Карловската котловина (с. Соколица). В тази връзка значителен интерес представлява установяването на вида като гнездящ и в Северна България — западното поречие на р. Дунав.

Въпреки че през периода 1958—1961 г. орнитофауната на българското крайбрежие на р. Дунав и прилежащите му острови е изследвана подробно, в целия 472-километров сектор от реката стридояди не са наблюдавани

Фиг. 4. Гнездо на *Hæmatopus ostralegus*, о. Цибър — 24. 05. 1989 г. (сн. З. Боев)

(Паспалева-Антонова, 1961). Това е указание, че тогава видът вероятно все ще не е усвоил крайбрежните местообитания на реката. В подробното обобщение за разпространението на вида Нанкинов (1979) не посочва данни за наблюдения по Дунавското крайбрежие, но не изключва възможността в миналото стридояди да са гнездили по тези места, още повече, че в бившето Карабоазко блато на 04. 05. 1925 г. от Ал. Петров са били отстреляни 2 екз. В работата си Нанкинов (под печат) пише, че „може да се предположи, че те са се размножавали и край Дунава“. На 30. 08. 1964 г. при с. Ряхово, Русенско, в полет над р. Дунав Wolfgang Baumgart е наблюдавал група от 7 екз. (in litt.). На 07. 05. 1986 г. в полет над р. Дунав при с. Долни Цибър, Ломско, наблюдавахме 1 екз., а от 03. до 07. 04. 1989 г. между островите Малък Косуй и Голям Косуй при с. Пожарево, Силистренско, Н. Коджабашев (устно съобщ.) е наблюдавал 4 екз. в полет над реката.

На 24. 05. 1989 г. на Пясъчния остров в р. Дунав при с. Горни Цибър, Ломско, отбелязахме една двойка, която беше силно разтревожена и настойчиво охраняваше гнездовата си територия в западния край на острова с широка пясъчна плажна ивица. Едната от птиците за кратко време се преструваше на ранена, а по-късно двойката продължително кръжеше във въздуха, издавайки тревожни писъци. На същия ден в северозападния край на о. Цибър (Ибиша) при с. Долни Цибър върху пясъчния бряг на 4—5 м от водата намерихме изоставено гнездо с 2 яйца (фиг. 4). Гнездото представляваше малка ямка с вътрешен диаметър 13—15 см. Яйцата не бяха замътени. Размерите им са $52,25 \times 39,25$ mm (маса 39,555 g) и $55,90 \times 38,45$ mm и се вместват напълно в метричните предели за вида. Средните размери на 102 яйца на вида от Средна и Западна Европа според Makatsch (1974) са $54,96 \times 39,43$ mm при средна маса 43,40 g. Средните стойности на раз-

мерите на яйца от България са $54,97 \times 39,60$ mm (за 34 яйца от долномаришката популация, Дарачиев, 1984) и $55,50 \times 39,30$ mm (за 3 яйца от с. Оризаре, Петров, 1975). Според Наггисон (1975) женската снася 3, а по-рядко 2 или 4 яйца „от средата на април на юг, до юни на север“ (с. 137). Вероятната причина за компрометирането на люпилото на о. Цибър според нас е близостта на гнездото до водата, която го е заляла. Както е известно, в българския сектор на реката очертанията на бреговата ивица се изменят силно само за няколко часа в зависимост от режима на работа на хидроенергийния комплекс „Железни врата“ между Румъния и Югославия. Поради заливане на първото люпило едната двойка при с. Оризаре (на р. Марица) през 1974 г. е пристъпила към гнездене повторно (Петров, 1975). За близко разполагане на гнездото до водата съобщават и Нанкинов, Дарачиев (1978), според които едно гнездо в Атанасовското езеро през 1978 г. е било разположено само на 1,5 m от водата.

Данните за о. Цибър и Пясъчния остров са първите сведения за размножаването на стридояда в Северна България. Те показват, че размножителният ареал на вида у нас се разширява в западна посока и че процесът на разселването му по основните европейски реки във вътрешността на континента (вкл. и на Балканския полуостров) продължава. Находишето на о. Цибър е най-отдалеченото от океанско и морско крайбрежие гнездово находище на стридояда в Европа (с изключение на басейните на реките Волга и Дон).

Като имаме предвид природозащитния статус на вида (заштитен от Закона за защита на природата и включен като застрашен в „Червена книга на НР България“), смятаме, че е уместно да се обяви за резерват и западната част на о. Цибър. Досега природният резерват „Остров Ибиша“ обхваща само източната половина на острова, в която са разположени смесената чаплова колония (*Nycticorax nycticorax* L., *Egretta garzetta* L. и *Ardea cinerea* L.), както и колонията на *Phalacrocorax carbo* L. (Боеv, 1984; 1986).

Обобщавайки наличните данни за гнезденето на стридояда в България, се очертават следните особености: 1) сформирани двойки са регистрирани в периода 21. 04. (Нанкинов, 1979) — 27. 07. (Б. Милчев — устно съобщ.); 2) снасянето на яйцата става в периода 25—30. 04. (М. Димитров — устно съобщ.) — 15. 07. (И. Ватев — устно съобщ.); 3) малките се излюпват в периода 18. 05. (Дарачиев, 1984) — 27. 07. (Б. Милчев — устно съобщ.); 4) максималният брой на яйцата в гнездото е 4 (Дарачиев, 1984); 5) максималният брой на малките в люпилото е 3 (Дарачиев, 1984).

Освен приведените наблюдения за размножаващи се двойки в гнездовия период отделни екземпляри, малки групички или ята на стридояди са регистрирани в общо 26 находища в страната. Те могат да се групират в следните няколко района (фиг. 3):

1) Черноморско крайбрежие: Дуранкулашко езеро (18. 08. 1966 г. и 27. 08. 1972 г., Дончев, 1984); с. Тюленово, Толбухинско (13—14. 07. 1949 г., Боеv, 1962); Шабленско езеро (22. 05. 1975 г., Нанкинов, 1979); устието на р. Камчия (01. 06. 1976 г., Roberts, 1980 a); курорта Сълничев бряг (25—27. 05. 1962 г., Grössler, 1967; 24. 06. 1974 г., Hulálek, 1978); Поморийско езеро (22—23. 07. 1946 г., Pateff, 1948; 08—25. 05. 1962 г., Георгиев, 1976; 03. 05. 1985 г., Елийт, Янков, под печат; 19. 08. 1989 г., О. Младенов, устно съобщ.); между с. Сарафово и Бургас (края на май — началото на юни 1949 г., Боеv, 1962); Бургас (13—14. 07. 1949 г., Боеv, 1962); Атанасовско езеро (27. 05. и 01—03. 06. 1960 г., Mountford, Less, 1961; 11 и 22. 08. 1969 г., Rö-

в е 1 et al., 1978; 30. 04. 1972 г., Простов, Смилова, 1983; 28. 04. и 02. 05. 1986 г., Янков, Руз, под печат; 29. 04. 1985 г., Елиът, Янков, под печат; 06. 05. и 09—11. 05. 1987 г., Б. Милчев, устно съобщ.; 15. 05. 1989 г., Янков и др., под печат; 19. 05. 1987 г., Янков, Литъл, под печат; 10. 06. 1978 г. и 24. 05. 1980 г., Янков, под печат; 24. 06. 1987 г., Д. Петков, устно съобщ.; 25. 07. 1985 г. и 24—25. 08. 1986 г., А. Игнатов, устно съобщ.; 20. 08. 1989 г., О. Младенов, устно съобщ.; 29. 08. 1987 г., Янков, Няголов, под печат); местн. Пода край Бургас (24. 04. 1987 г., Б. Милчев, устно съобщ.; 10. 07. 1988 г., Д. Петков, устно съобщ.); Мандренско езеро (14. 05. 1932 г., Наггисон, Ратеф, 1933; 24. 06. 1974 г., Нивалек, 1978); с. Крайморие, Бургаско (23. 05. 1988 г., Янков, Босс, под печат); о. Св. Иван (18. 05. 1989 г., М. Димитров, К. Няголов, устно съобщ.).

2) Брегове и острови на р. Марица и притоците ѝ: с. Мало Конаре, Пазарджишко (20. 05. 1976 г., Нанкинов, 1979); с. Огняново (21. 04. 1977 г., Нанкинов, 1979); гр. Септември (21. 04. 1977 г., Нанкинов, 1979); Димитровград (края на май 1985 г., Ст. Аврамов, устно съобщ.); Харманли (28. 04. 1962 г., Боеv, 1962; 17. 07. 1962 г., Боеви др., 1964; 07. 07. 1971 г., Röbel, 1973; 18. 06. 1972 г., Königstedt, Röbel, 1977); с. Бисер, Хасковско (21. 06. 1950 г., Арабаджиев, 1965); с. Странджеvo, Кърджалийско (04. 07. 1982 г., Даракчиев, 1984), край Ивайловград (май 1938 г., Арабаджиев, 1965).

3) Река Дунав: срещите на вида бяха представени на с. 79—81.

4) Влажни зони във вътрешността на страната: с. Соколица, Карловско (18. 04. 1970 г., Дончев, 1977); с. Петърч, Софийско (пролетта на 1972 г., Нанкинов, 1982).

СРЕЩИ В ИЗВЪНГНЕЗДОВИЯ ПЕРИОД

Въпросът за значението на влажните зони в България като стации за презимуване на част от нашите и по-северните популации на стридояда стои открит. Niethamteg (1944), Патев (1950) и Простов (1964) смятат, че през есента (октомври) през страната преминава на юг основната част от тези популации. През зимните месеци (ноември—февруари) стридояди са наблюдавани на 05. 11. 1954 г. при с. Чалъкови, Пловдивско (Kaltsczew, 1964), на 12. 11. 1986 г. в местн. Стълпище, Русенско (О. Младенов — устно съобщ.), на 27. 11. 1950 г. в рибарниците при с. Челопечене, Софийско, на 27. 12. 1951 г. край Стара Загора (Тулешков, 1964) и на 31. 12. 1987 г. в местн. Стълпище, Русенско (О. Младенов — устно съобщ.). През февруари, както бе споменато, видът е наблюдаван само веднъж — на 14. 02. 1986 г. в рибарниците край с. Нова Черна, Русенско (П. Стефанов — устно съобщ.). Шестте срещи на стридояда през зимните месеци у нас не могат да дадат категоричен отговор на въпроса, дали България предоставя зимни убежища за част от източно- и южноевропейските популации на вида. Тези единични случаи според нас следва да се разглеждат по-скоро като изключения, т. е. в определени случаи само отделни екземпляри остават да зимуват около водоемите в страната, но масово пребиваване през зимния период не може да се предполага. Не изключват възможността екземплярите от долномаришката популация да прекарват зимата в най-южните части на страната (в този район).

По Атлантическото и Средиземноморското крайбрежие, където зимата е сравнително мека, *Haematopus ostralegus* зимува редовно, тъй

като добиването на храната не е затруднено. Но, както показват даниите, стридоядите не понасят дори и редките, но резки зимни застудявания. В такива периоди може да загине значителна част от популацията. При едно такова застудяване на 13—17. 02. 1929 г. на част от Атлантическото крайбрежие на Холандия и Германия са били намерени труповете на 423 стридояда (Дементьев, 1940).

По време на есенния прелет (15. 09. — 15. 11.) в страната са отбелязани общо 13 срещи на вида (6,3% от наблюденията): с. Борисово, Русенско (около 15. 09. 1988 г., О. Младенов — устно съобщ.), Поморийско езеро (15. 09. 1985 г.; К. Няголов — устно съобщ.; 15. 09. 1989 г., Н. Мицев — устно съобщ.), р. Марица, след Пловдив (15—30. 09. 1959 г., С. Симеонов — устно съобщ.), Стара Загора (30. 09. 1950 г., Тулешков, 1964), местн. Стълпище, Русенско (10. 10. 1987 г. и 12. 10. 1988 г., 24. 10. 1987 г. и 12. 11. 1986 г., О. Младенов — устно съобщ.), северно от Поморие (13. 10. 1891 г.; Reiseg, 1894), южните солници на Атанасовското езеро (15. 10. 1986 г.; Н. Дилчев — устно съобщ.), с. Чалъкови, Пловдивско (05. 11. 1954 г., Kaltschew, 1954), крайбрежието между Бургас и Китен (07—10. 10., Простов, 1964). Данните показват, че у нас най-масови миграции се наблюдават в края на юли и през август. Простов (1964) отбелязва по Южното Черноморие най-рано прелетни екземпляри към 15—18. 08. в периода 1949—1963 г. Прелитащи ята или малки групи стридояди са наблюдавани и на 26. 08. 1989 г. (83 екз. в Атанасовското езеро, М. Димитров — устно съобщ.), на 26. 07. 1989 г. (45 екз. край Поморийското езеро, К. Няголов, М. Димитров — устно съобщ.), на 21. 08. 1989 г. (33 екз. в местн. Пода, Бургаско, И. Ватев, Дж. Робъртс — устно съобщ.), след 20. 08. (групи от по 30—60 екз. в Атанасовското езеро, Пешев, 1967), на 01. 08. 1973 г. (30 екз. край Симеоновград, Нанинов, 1979). Според този автор наблюдаваните от него стридояди по островите в р. Марица са извършвали „обединени след-гнездови скитания“. Ята в полет на юг са наблюдавани и на 27. 07. 1989 г. (2 ята от 21 и 29 екз. край гр. Бяла, Варненско, Яиков — под печат), 17. 07. 1985 г. (11 екз. край Мичурин, Д. Николов — устно съобщ.), 26. 07. 1989 г. (12 екз. край гр. Бяла, Варненско, Яиков — под печат), 24. 07. 1989 г. (10 екз. на същото място), 26. 07. 1989 г. (други 12 екз., Яиков — под печат), 30. 08. 1986 г. (9 екз., Яиков — под печат) и др.

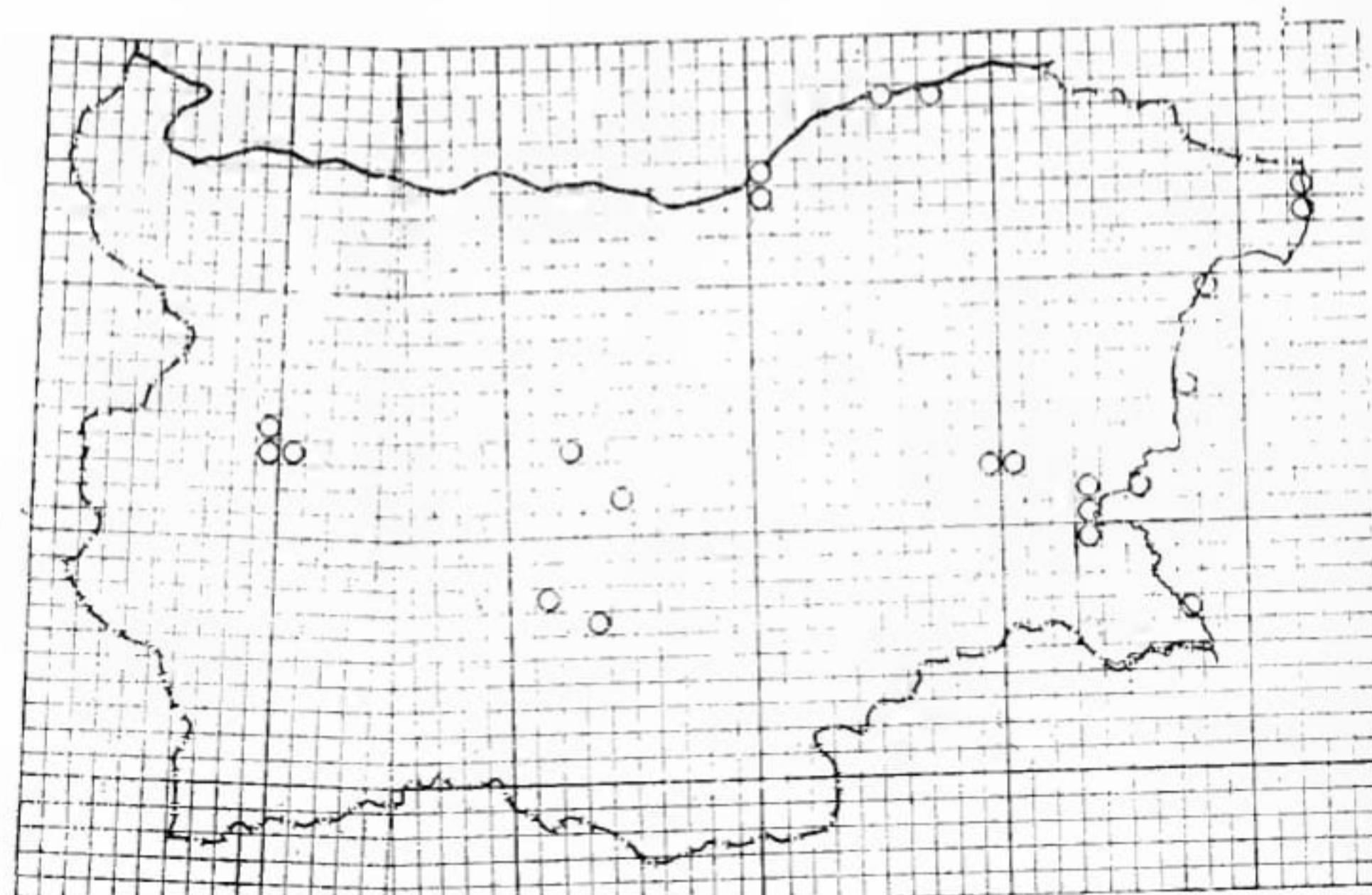
За пролетния прелет на стридоядите в България разполагаме с повече сведения — през март и първите 20 дни на април са регистрирани общо 51 наблюдения (24,5% от срещите) на всичко 190 екз. (20,0% от всички наблюдавани в страната птици). Според 15-годишните проучвания на Простов (1964) по Южното Черноморие пролетният прелет протича от 19—22. 03. докъм 05—08. 04., като най-интензивен е в периода 28. 03. — 08. 04. Най-ранното за страната пролетно наблюдение на вида е регистрирано в този район (1 екз. в полет над плажа в Поморие) на 04. 03. 1988 г. от Л. Андреев (устно съобщ.). Най-голяма група от скитащи през пролетта стридояди (22 екз.) е отбелязал в Атанасовското езеро Roberts (1980a) на 14. 05. 1977 г.

Районите, в които са установени стридояди през пролетния прелет, са:

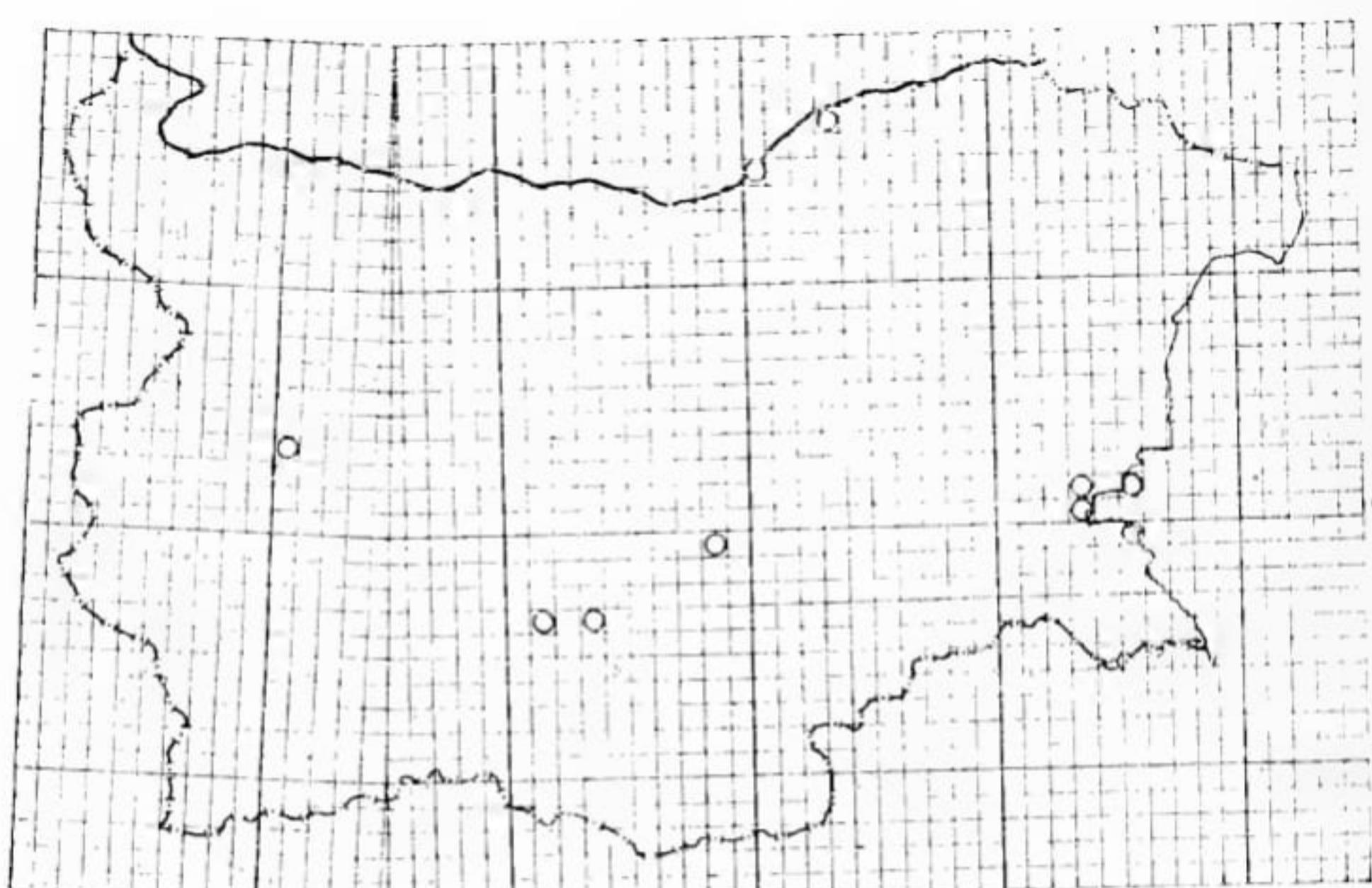
1) Черноморско крайбрежие: Дуранкулашко езеро (13. 04. 1977 г., Roberts, 1980a; 14 и 20. 04. 1987 г., 13. 04. 1985 г., В. Бисерков, Б. Георгиев, Т. Генов — устно съобщ.); с. Кранево (02. 04. 1969 г., Дончев, 1984), между Шабла и с. Тюленово (03. 04. 1976 г., Нанинов, 1979); с. Дуранкулак (02. 04. 1976 г., Нанинов, 1979; 03. 04. 1976 г., Roberts, 1980a); с. Шкорпиловци (01. 04. 1976 г., Нанинов, 1979); устието на р. Камчия (01. 04. 1976 г., Roberts, 1980a); Бургас (07. 03. 1978 г., Дончев, 1984); Атанасовско езеро (04. 04. 1976 г., Нанинов,

нов, 1979; 14. 03., 04. 04. и 07—10. 04. 1987 г., Б. Милчев — устно съобщ.; 13 и 22. 03. 1989 г., К. Няголов — устно съобщ.; 17. 04. 1988 г., Янков, Няголов, под печат). Според Пешев (1967) тук първите прелетници се появяват след 20. 03., но, както се вижда, през последните години те са отбелязвани и с 2 седмици по-рано — местни. Пода, Бургаско (11. 03. 1982 г., К. Няголов — устно съобщ.; 04. 03. 1987 г., Б. Милчев — устно съобщ.); с. Варвара и Ахтопол (27. 03. 1989 г., Б. Милчев — устно съобщ.)¹.

2) Влажни зони във вътрешността на страната: Софийско (17. 03. 1893 г., Аноним., 1893; препарати в колекцията на Националния природо-

Фиг. 5. Находища на *Haematopus ostralegus* в България по време на предгнездовите скитания и пролетната миграция (01. 01. — 20. 04.)

Фиг. 6. Находища на *Haematopus ostralegus* в България по време на следгнездовите скитания и есенната миграция (01. 09. — 31. 12.)

¹ През 1982 г. са опръстенени и 3 възрастни екз. (Nankinov et al., 1984).

научен музей при БАН: 12. 03. 1896 г. (№ 4448), 25. 03. 1936 г. (№ 4442), 31. 03. 1920 г. (№ 2789), 02. 04. 1897 г. (№ 2790), 07. 04. 1937 г. (№ 4443), 10. 04. 1933 г. (№ 4447); с. Челопечене (08. 04. 1950 г., Боеv, 1962; 10. 04. 1984 г., Янков, под печат); с. Зимен, Бургаско (22. 03. 1985 г., К. Няголов, устно съобщ.); Карнобат (04. 04. 1982 г., К. Няголов, устно съобщ.); Пловдив (28. 03. 1890 г. и 30. 03. 1894 г., Reiseg, 1894); с. Чалъкови, Пловдивско (24. 03. 1954 г., Kaltschew, 1964); с. Соколица, Карловско (18. 04. 1970 г., Дончев, 1977); гр. Павел баня, Старозагорско (20. 04. 1986 г., Н. Диличев, устно съобщ.).

3) Река Дунав: някои от срещите на вида са представени на с. 79—81; местн. Стълпище, Русенско (22. 03. 1987 г. и 07. 04. 1988 г., О. Младенов, устно съобщ.), край с. Басарбово, Русенско (03. 04. 1987 г., М. Петричев, устно съобщ.). Разпространението на стридояда в България през извънразмножителния период е дадено на фиг. 5 и 6.

ПОДВИДОВА ПРИНАДЛЕЖНОСТ

По въпроса за подвидовата принадлежност на гнездящите в Европа стридояди няма единно становище. Стълпиче, Simons (1982) считат, че в Западна, Средна и Южна Европа е разпространен единствено номинатният подвид *Haematopus ostralegus ostralegus* Linnaeus, 1758, а в европейската част на Съветския съюз, Северното Черноморие, по Егейското крайбрежие на п-ов Мала Азия и в Анадола — сибирският подвид *Haematopus ostralegus longipes* Buturlin, 1910. Howard, Moore (1980) съобщават, че в Исландия и на Фарьорските острови е разпространен островният подвид *H. o. malacophaga*, а на Британските острови — ендемичният подвид *H. o. occidentalis*. За материковата част от континента съобщават *H. o. ostralegus* и *H. o. longipes* в посочените от Стълпиче, Simons (1982) подвидови ареали. Vautrie (1965) и Стълпиче, Simons (1982) считат, че по Адриатическото, Йонийското и Егейското крайбрежие на Балканския полуостров гнезди *H. o. ostralegus*. Niethamteg (1944) въз основа на колекционни материали отбелязва, че в Софийско се срещат екземпляри от *H. o. longipes*, а Патев (1950) — че „... у нас преминава географската раса *H. o. longipes*“ (с. 298). Ростов (1964) определя, че в Бургаско „стреляните екземпляри принадлежат към географската раса *H. o. longipes* But.“ (с. 60). Kaltschew (1964) също отнася нашите стридояди от Пловдивско към подвида *H. o. longipes*. Въпреки интересното положение на долномаришката популация Даракчиев (1984) не изказва становище относно подвидовата принадлежност на гнездящите птици. Накинов (под печат) обобщава, че за фауната на България е доказан единствено сибирският подвид *H. o. longipes*.

Очевидно е, че Балканският полуостров е регионът, до който достигат периферните части на гнездовите ареали на двата европейски подвида — на *H. o. ostralegus* от юг и на *H. o. longipes* от североизток. В Дунавската делта гнезди *H. o. longipes*, но в делтите на реките Струма, Места и Марица гнезди *H. o. ostralegus*. (При специалните търсения на вида у нас в поречията на Струма, Места и Арда през 1982—1983 г. гнездящи или летуващи екземпляри не са установени (Даракчиев, 1984).) Заслужава да се отбележи, че в румънската литература има противоречия относно подвидовата принадлежност на долnodунавската популация. Vasiliu, Rodewald (1940) и Lintia (1955) посочват, че в делтата гнездят *H. o. ostralegus*, а Vasiliu, Sovata (1968) утвърждават, че в Румъния стридоядът е представен

единствено от подвида *H. o. longipes*, който „гнезди спорадично“ и е „рядък летен гост“ (с. 131).

Въпреки пълното единство на приведените по-горе становища за подвида на прелитащите през България стридояди досега у нас няма данни за подвидовата систематика на гнездящите популации. Вероятно стридоядите от района на Свиленград, които са отдалечени на около 170 km от гнездящите в делтата на Марица стридояди от подвида *H. o. ostralegus* и въобще цялата долномаришка популация, се отнасят към същия подвид.

На базата на общо 512 екз. на *H. o. ostralegus* и 171 екз. на *H. o. longipes* Стамп, Simmonds (1982) изтъкват следните качествени и метрични различия между възрастните екземпляри на подвидовете. При номинатния подвид главата, гърдите, гърбът, третостепенните (раменни) пера, поясът на опашката, покривките на крилата, основата и върховете на първостепенните махови пера са наситено блестящо черни. Сибирският подвид е по-

Таблица 1

Стойности на основните соматометрични признания на *Haematopus ostralegus* от България

Пол	Кол. № НПМ—БАН	Признания				
		A	C	T	t_3	R
σ	2786	268	119	49,20	41,85	73,75
	2790	266	125	50,80	38,80	66,45
	4447	255	120	50,30	36,60	72,00
	4448	270	117	56,00	42,40	83,50
φ	424	257	120	55,50	38,70	85,60
	2787	267	121	62,50	37,60	85,55
	2789	267	126	55,00	37,65	86,45
	2792	257	117	54,00	36,45	87,60
	4442	259	119	50,50	43,00	80,40
	4443	266	133	55,80	38,50	84,70

Таблица 2

Размах на стойностите на основните соматометрични признания на *Haematopus ostralegus* по Vaurie (1965) и Стамп, Simmonds (1982)

Подвид	Признак	σ		φ	
		n	min — max	n	min — max
<i>H. o. ostralegus</i>	A	142	241 — 273	137	244 — 277,5
	C	59	99 — 112	46	100 — 112
	R	142	61,4 — 86	130	69,8 — 90
	T	131	38,0 — 53,5	125	40 — 55
	t_3	11	38,2 — 43,1	29	36,8 — 44,3
<i>H. o. longipes</i> ¹	A	14	246 — 264	22	247 — 273
	R	50	68,5 — 91,8	50	66,5 — 101,0
	T	14	49,3 — 56,6	21	50,8 — 59,8

¹ Според Vaurie (1965) за 14 екз. на подвида дълчината на клюна варира в интервала 84 — 97 mm, а дълчината на стъпалото — в интервала 47 — 55 mm.

блед, по-кафеникав и има по-слаб блъсък на крилните покривки. В сравнение с тях само главата и гърдите на птиците изглеждат по-черни. В метрично отношение *H. o. longipes* се отличава от *H. o. ostralegus* с малко по-дългите си клюн и стъпало (оттук произлиза и латинското му подвидово название). Средните стойности за мъжките екземпляри са 76,9 и 69,6 mm (за клюна) и 53,9 и 50,1 mm (за стъпалото), а при женските — 87,9 и 78,4 mm (за клюна) и 54,4 и 51,5 mm (за стъпалото). Препаратите на 2 възрастни женски екземпляра от колекцията на Националния природонаучен музей при БАН (№ 4442 от 25. 03. 1936 г., с. Световрачане, Софийско, и № 4443 от 07. 04. 1937 г., с. Биримирци, Софийско) са определени неправилно от Павел Петев като *Haematopus ostralegus ostralegus*. При прегледа на монтираният препарати в музеината колекция се оказа, че един възрастен мъжки екземпляр (№ 2790 от 02. 04. 1897 г., р. Искър) е с ясно изразени белези на *H. o. ostralegus*. Освен твърде показателните метрични стойности (дължина на клюна — 66,45 mm, и дължина на стъпалото — 50,8 mm) са налице и забележими разлики в нюанса на окраската — черният цвят на перата по гърба, третостепенните пера и покривките на крилата е по-наситен в сравнение с този на другите екземпляри, отнасящи се според нас безусловно към *H. o. longipes*. Въпреки че е твърде малоброен, колекционният материал показва, че в България са добивани, макар и само по време на миграцията, стридояди от двата подвида, населяващи Балканския полуостров. Това потвърждава, че основната част от екземплярите се отнасят към сибирския подвид — от 10 възрастни половодетерминирани екземпляра от България само един с положителност може да бъде отнесен към номинатния подвид. Най-близкото известно на нас находище извън пределите на България на *H. o. ostralegus*, подкрепено с доказателствен материал, е при с. Каламути (вероятно днес с. Керамоти, Гърция) на устието на р. Места. Екземплярът (възрастна женска, № 4444) е събран на 02. 05. 1942 г. Метричните данни на добитите в България възрастни стридояди и размахът на стойностите на основните морфометрични признания на екземплярите от двата подвида са представени в табл. 1 и 2.

ЧИСЛЕНОСТ

В литературата има откъслечни данни за числеността на гнездящите в страната двойки само за последните 17 години. Петров (1975) дава данни за 4 двойки, Дончев (1977) — за 1, Нанкинов, Даракчиев (1978) — за 2, Roberts (1980a, b) — за 2. Според Даракчиев (1984) долномаришката популация е от 40—60 гнездящи двойки. Нашите наблюдения на о. Цибър и Пясъчния остров се отнасят за 2 двойки. (Според 16-балната скала за достоверност на гнездене на Yeatman (1976) те се оценяват на 15-а и 10-а степен на „сигурно гнездене“.) Допускаме, че по пясъчните брегове на островите и крайбрежието на българския сектор на реката вероятно гнездят не повече от десетина двойки. Обобщените данни показват, че в периода 1977—1989 г. в Атанасовското езеро са гнездили общо 27 двойки, т. е. средно по 2 двойки годишно. През 1987—1988 г. в местн. Подаса гнездили общо 3 двойки. Обобщавайки данните до края на 70-те години, Петров (1985) характеризира числеността на вида у нас като „непроучена“ (с. 105). Оказва се, че в 4-те гнездови района в страната (р. Марица, р. Дунав, р. Тунджа и Южното Черноморие) през периода 1973—1989 г. са гнездили общо 102 двойки стридояди. За 10-годишен период след установяването на вида като гнездящ у нас са известни общо 29 двойки, 18 от които — по

р. Марица, 10 — в Атанасовското езеро, и 1 — по р. Тунджа. Разпределението на гнездящите двойки през последните 5 години у нас е, както следва: р. Марица — 40—60, Атанасовско езеро — 1 — 5, местн. Пода — 1—2, р. Дунав — 2. Възможно е в следващите години да се извърши по-мащабно заселване на Дунавското ни крайбрежие от вида, в случай че негативните антропогенни изменения не се засилят.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Стридоядът е застрашен вид в българската орнитофауна. В страната е повсеместно рядък. България заема периферията на гнездовия му ареал в Югоизточна Европа. У нас видът се среща почти целогодишно, като наблюденията обхващат периода 14. 02. — 31. 12. Основната част от тях са направени през размножителния сезон — 63,4%. Зимните месеци (ноември—февруари) обхващат едва 2,8% от срещите на вида в страната, което показва, че около незамръзвашите водоеми остават да зимуват само единични екземпляри.

Основната част от прелетниците се отнася към подвида *H. o. longipes*, но, макар и рядко, по време на миграциите се среща и *H. o. ostralegus*. Твърде вероятно е долномаришката популация да се отнася към номинатния подвид с атлантическо-медитеранско разпространение, а гнездящите по Черноморието и Дунавското крайбрежие двойки — към сибирско-източноевропейския подвид *H. o. longipes*.

В България сформирани двойки са отбелязани в периода 21. 04. — 27. 07., снасяне на яйца — 25. 04. — 15. 07., излюпени малки — 18. 05. — 27. 07. Максималният брой на установените яйца в гнездото е 4, а на малките в люпилото — 3. Най-многобройното ято от прелитащи птици е наброявало 83 екз., най-често 20—35 екз.

Гнездене на стридояди по средното течение на р. Марица (първо гнездене в страната) е установено през 1973 г., през 1974 г. — по средното течение на р. Тунджа, 1977 г. — в Атанасовското езеро, 1982 г. — по долното течение на р. Марица, 1987 г. — в местн. Пода, 1989 г. — на острови в р. Дунав. Изхождайки от общите тенденции в разселването на вида в Европа, можем да смятаме, че процесът на овладяване на вътрешността на континента продължава в наши дни и на Балканския полуостров.

През последните 17 години в България са отбелязани общо 102 гнездящи двойки, като най-висока численост е установена в периода 1982—1984 г. — 40—60 двойки. Броят на гнездили е в страната двойки стридояди през последните 5 години е 73. Възможно е в бъдеще да се очаква по-мащабно заселване на поречието на р. Дунав, в случай че екологичните условия не бъдат влошени.

Изказвам благодарност на всички, предоставили непубликувани сведения за наблюдения на стридояди в страната: Антон Ковачев, Асен Игнатов, Божидар Иванов, Бойко Георгиев, Боян Милчев, Вълко Бисерков, Георги Рибаров, Даниел Николов, Димитрина Смилова, Димитър Петков, Еберхард Унджен, Илия Ватев, Константин Няголов, Кръстьо Нанев, Любомир Андреев, Любомир Дайновски, Методи Петричев, Милко Димитров, Николай Дилчев, Николай Коджабашев, Николай Мицев, Огнян Младенов, Петър Стефанов, Петър Янков, Симеон Симеонов, Стефан Аврамов и Тодор Генов, а също така и на ст. и. с. Таню Мичев от Института по екология при БАН за оказаната помощ при картирането на находищата на вида.

ЛИТЕРАТУРА

- Аноним. 1893. Без загл. — Природа, 1—3, с. 48.
- Арабаджиев, Ив. 1965. Стридояд. — Природа, 4, 90—93.
- Боев, З. 1984. Дунавският остров Цибър. — Природа, 6, 79—81.
- Боев, З. 1986. Нов дунавски резерват. — Защита на природата, 10—11, 67—68.
- Боев, Н. 1962. Данни за лятното разпространение на някои видове птици у нас. — Изв. инст. с музей., 11, 31—46.
- Боев, Н., Ж. Георгиев, Ст. Дончев. 1964. Птиците в Тракия. — В: Фауна на Тракия. Т. 1. С., БАН, 55—105.
- Георгиев, Ж. 1976. Птиците на Черноморието между Бургас и Варна. — В: Сухоземна фауна на България. С., БАН, 261—286.
- Даракчиев, А. 1984. Териториално разпределение на стридояда (*Haematopus ostralegus* L.) в Южна България. — Научни трудове на ПУ „П. Хилендарски“, 22, № 2, 195—202.
- Дементьев, Г. 1940. Массовая гибель птиц. Климатические факторы. — В: Руководство по зоологии. Т. 6. Позвоночные. Птицы. М.-Л., АН СССР, 420—424.
- Дончев, Ст. 1977. Птиците в Розовата долина. — Acta zool. bulg., 6, 15—34.
- Дончев, Ст. 1984. Мигриращи птици от разредите Charadriiformes и Passeriformes по Българското черноморско крайбрежие. — Acta zool. bulg., 24, 45—61.
- Елиът, Г., П. Янков (под печат). Орнитологична хроника. — Орнитол. информ. бул.
- Карташев, Н. 1974. Семейство 4. Haematocephidae — Кулики сороки. — В: Систематика птиц. М., Высш. школа., с. 185.
- Нанкинов, Д. 1979. Наблюдения върху ушатия гмурец (*Podiceps auritus* L.), тънкоклюния листоног (*Phalaropus lobatus* L. и стридояда (*Haematopus ostralegus* L.) в България. — Орнитол. информ. бул., 5, 8—18.
- Нанкинов, Д. 1982. Птиците на град София. — Орнитол. информ. бул., 18, с. 298.
- Нанкинов, Д., А. Даракчиев. 1978. Структура на орнитофауната в Атанасовското езеро — май 1978. — Научни трудове на ПУ „Панчо Хилендарски“, 15, № 4, 75—96.
- Нанкинов, Д. (под печат). *Haematopus ostralegus longipes*. В утегл 1910 —ечен стридояд. — В: Фауна на България. Птици, ч. II. С., БАН.
- Нанкинов, Д., Д. Ганев. 1990. Малко известна зоологическа колекция на естественика Владимир Власков. — Hist. nat. bulg., 2, 7—10.
- Патев, П. 1950. *Haematopus ostralegus* L. — стридояд. — В: Птиците в България. С., БАН, 298—299.
- Паспалева-Аитонова, М. 1961. Принос към орнитофауната на Българското дунавско крайбрежие. Автореф. канд. дис., С., Зоол. инст. с музей, БАН, 14 с.
- Петров, Ц. 1975. Върху гнезденето на стридояда (*Haematopus ostralegus* L.) в България. — Екология, 1, 84—86.
- Петров, Ц. 1985. Стридояд *Haematopus ostralegus* L., 1758. — В: Червена книга на НР България. Т. 2. Животни. С., БАН, с. 105.
- Пешев, Ив. 1967. Принос към изучаване на орнитофауната на Варненското крайбрежие. — Изв. на Нар. музей — Варна, 3, 188—212.
- Простов, Ал. Изучаване на орнитофауната в Бургаско. — Изв. на Зоол. инст. с музей, 15, 5—68.
- Простов, Ал., Д. Симилова. 1983. Орнитологичната колекция на отдел „Природа“ при Окръжна дирекция „Културно-историческо наследство“ — Бургас. — Орнитол. инф. бул., 13—14, 14—30.
- Тулешков, Кр. 1964. Принос към MalPorphaga по птици от сем. Charadriidae в България. — Изв. на Зоол. инст. с музей., 15, 131—133.
- Янков, П. (под печат). Орнитологична хроника. — Орнитол. информ. бул.
- Янков, П., Б. Босс (под печат). Орнитологична хроника. — Орнитол. информ. бул.
- Янков, П., К. Кеселот (под печат). Орнитологична хроника. — Орнитол. информ. бул.
- Янков, П., Л. Литъл (под печат). Орнитологична хроника. — Орнитол. информ. бул.
- Янков, П., К. Няголов (под печат). Орнитологична хроника. — Орнитол. информ. бул.
- Янков, П., Л. Роуз (под печат). Орнитологична хроника. — Орнитол. информ. бул.
- Янков, П., Д. Кадбъри, М. Уотърхол (под печат). Орнитологична хроника. — Орнитол. информ. бул.

- C r a m p, S., K. E. L. S i m m o n s (Eds.). 1982. The Birds of Western Palearctic. Vol. 3. Oxford, 17—35.
- G r ö s s l e r, K. 1967. Faunistische Notizen von der Schwarzmeerküste Bulgariens. — Larus, 19, 212-235.
- H a r r i s o n, C. 1975. Oystercathers Haematopodidae. — In: A Field Guide to the Nests, Eggs and Nestlings of British and European Birds. London, Collins, p. 137.
- H a r r i s o n, J. M., P. P a t e f f. 1933. A Contribution to the Ornithology of Bulgaria. Part I. — The Ibis, July, 494-521.
- H o w a r d, R., A. M o o r e. 1980. A Complete Checklist of the Birds of the World. Oxford, New York, Toronto, Melbourne, Oxford Univ. Press. 701 p.
- H u b a l e k, Z. 1978. Ornithologische Notizen aus Südost-Bulgarien. — Der Falke, 25, No 2, 42-48.
- K a l t s c h e w, B. 1964. Zur Kenntnis der Vogelfauna der Umgebung von Plovdiv (Bulgarien). — Zool. Abhandl., 26, No 20, 293-297.
- K ö n i g s t e d t, D., D. R ö b e l. 1977. Ornithologische Reiserindrücke aus Süd- und Ost-Bulgarien. — Der Falke, 4, 124-131.
- L i n t i a, D. 1955. *Haematopus ostralegus ostralegus* L. Ostrigar. — In: Pásările din R. P. R., vol. al. III-lea. Bucuresti, Edit. Acad. Rep. Pop. Romine., 335-337.
- M a k a t s c h, W. 1974. *Haematopus ostralegus Linnaeus*. — In: Die Eier der Vögel Europas. Bd. I. Radebeul, Neumann Verlag, 248-250.
- M o u n t f o r t, G., F. L e e s. 1961. Observations of the Birds of Bulgaria. — The Ibis, 103-a, 443-471.
- N a n k i n o v, D., M. D j i n g o v a, S. S c h i m a n o v a 1984. Bulletin Bird Banding, 8, Sofia, BAS. 160 p.
- N i e t h a m m e r, G. 1944. *Haematopus ostralegus longipes* Buturlin auf dem Zuge in Südosteuropa. — Ornith. Monatsch., 52, No 5-6, 161-164.
- O l s o n, St. 1985. The Fossil Record of Birds. — In: Avian Biology. Vol. 8. New York, Academia Press, 79-252.
- P a t e f f, P. 1948. Some Ornithological Observations from Pomoriisko Lake on the Black Sea. — Larus, 2, 22—28.
- R e i s e r, O. 1894. Materialen zu einer Ornis Balcanica. II. Bulgarien. Wien, 1—204.
- R ö b e l, D. 1973. Ornithologische Beobachtungen in Bulgarien im Juli 1971. — Larus, 25, 103—108.
- R ö b e l, D.- D. K ö n i g s t e d t, H. M ü l l e r. 1978. Zur Kenntnis der Avifauna Bulgariens. — Beitr. Vögelkd., 24, No 4, 193—225.
- R o b e r t s, J. L. 1980a. Observations on birds of the Bulgarian seaboard, with new breeding records for S. W. Bulgaria of Masked Shrike (*Lanius nubicus*), Bonelli's Warbler (*Phylloscopus bonelli*), and Blue Rock Thrush (*Monticola solitarius*). — Bonn. zool. Beitr., 31, No 1/2, 20—37.
- R o b e r t s, J. L. 1980b. The status of Charadriiformes in Bulgaria. — Bonn. zool. Beitr., 31, No 1/2, 38-57.
- V a s i c, V. F., J. S o t i, I. P e l l a. 1977. Novi podaci o gneždenju nekih vrsta prica iz reda Charadriiformes u okolini Ulcinja, Crna gora, Yugoslavia. — Bull. mus. hist. nat. Belgrade, 32, Ser. B, 113-130.
- V a s i l i u, G. D., L. R o d e w a l d. 1940. Genul *Haematopus* L. — In: Pásările din România. (Determinator). Bucuresti, MOISIC, p. 85.
- V a s i l i u, G. D., C. S o v a. 1968. Genus *Haematopus* L. 1758. — In: Fauna vertebratica Romanie (Index). Baćau, p. 131.
- V a u r i e, Ch. 1965. Family Haematopodidae. — In: The Birds of the Palearctic Fauna. A Systematic Reference. Non-Passeriformes. London, H. F. & G. Witherby Ltd., 367—370.
- V o o u s, K. 1960. Haematopodidae — Sckoleksters. — In: Atlas van de Europese Vogels. Amsterdam — Brussel, Elsevier, p. 88.
- Y e a t m a n, L. J. 1971. Huîtrier pie (*Haematopus ostralegus*). — In: 'Histoire des oiseaux d'Europe. Paris — Montréal, Bordas Découverte, 174—175.
- Y e a t m a n, L. J. 1976. Atlas des oiseaux nicheurs de France de 1970 à 1975. Paris, 1—281.

Постъпила на 10. 11. 1990 г.

Адрес на автора:

Златозар Боев

Национален природонаучен музей при БАН
бул. „Руски“ № 1, 1000 София

DISTRIBUTION AND STATUS OF THE OYSTERCATCHER (*HAEMATOPUS OSTRALEGUS* L., 1758) (HAEMATOPODIDAE — AVES) IN BULGARIA

Zlatozar Boev

(Summary)

Data from literature, from museum collections throughout the Bulgaria, as well as unpublished material of Bulgarian and foreign ornithologists for the last 100 years are summarized constituting 216 observations of at least 949 specimens. Reported is a new nesting site of the species (islands on the Danube), the first one in North Bulgaria.

The oystercatcher is a threatened species for Bulgarian bird fauna and generally a rare species throughout the country. Bulgaria is a peripheral area of its nesting range in Southeast Europe. The species occupies the range almost round the year, observations covering the period between February 14th and 31st of December. The majority of observations — 63,4% — were made during the breeding season. The winter months (November — February) comprise barely 2,8% of the occurrences of the species in Bulgaria, which shows that only separate individuals remain to winter around non-freezing basins as an exception.

The main part of the migrants belong to the subspecies *H. o. longipes*, and actually, however rarely, *H. o. ostralegus*. Most probably the population in the lower reaches of the Maritsa belong to the nominant subspecies with an Atlantic-Mediterranean distribution, while those nesting pairs along the Black Sea and Danubian coast line to the Siberian-East European subspecies *H. o. longipes*.

Mating pairs have been registered in Bulgaria for the period 21st April — 27th of July, egg laying period — 25th of April — 15th of July, hatching of the young — 18th of May 27th of July. The maximum number of eggs established in nests is 4, those of the young in the clutch — 3. Nests are usually situated along open sandy beaches, close to the water. When nests are flooded, or the clutch is destroyed for other reasons, the pairs nest again. The largest groups of oystercatchers have been observed during the second half of July and in August. They usually number about 20-35 birds, the largest groups reaching above 80 oystercatchers.

The first instance of *Haematopus ostralegus* nesting in Bulgaria was observed in 1973 in the middle reaches of the Maritsa river. In 1974 nesting was established in the middle reaches of the Tundzha river, in 1977 in the Atanasovsko Lake at the Black Sea coast, in 1982 along the lower reaches of the Maritsa, in 1987, in the Poda locality between the Mandrensko Lake and the Burgas Lake, and in 1989 on islands in the Danube. Judging from the common trends in the spread of the species in Europe, the process of oystercatcher penetration in the interior of the continent continues to this day on the Balkan Peninsula as well.

For the past 17 years a total of 102 nesting pairs have been observed as the maximum numbers (about 50 pairs) during the 1982-1984 period. Seventy three oystercatchers have nested in Bulgaria during the past 6 years (1984-1989). A more massive spread is possible along the Danube, provided ecological conditions do not deteriorate.